

ספרות עברית וכללית לעולים חדשים

הוראות

א. משך הבחינה : שעתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה : בשאלון זה ארבעה פרקים.

פרק ראשון : סיפור קצר

פרק שני : רומאן ונובלה

פרק שלישי : דרמה

פרק רביעי : שירה (שירת ימי הביניים, שירי חיים נחמן ביאליק, שירת לאה גולדברג, שירת רחל)

מארבעת הפרקים יש לבחור בשלושה פרקים ולענות על השאלות לפי ההוראות בכל פרק

(לכל פרק – 1/3 33 נקודות)

ג. חומר עזר מותר בשימוש : 1. מילון עברי-לועזי / לועזי-עברי

2. רשימת יצירות

ד. הוראות מיוחדות :

1. יש לרשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרתם להשיב עליה.

2. לנבחנים אינטרנטיים : חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו. לנבחנים אקסטרנטיים ולנבחני משנה : תימסר רשימת יצירות.

3. אין לכתוב על אותה יצירה בתשובות שונות.

4. יש לשים לב לכתב, לכתיב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה. כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

פרק ראשון
הסיפור הקצר

אם בחרתם בפרק זה, ענו על שתיים מן השאלות 1–4 (לכל שאלה – 2/3 נקודות).
אין להדגים באמצעות אותה היצירה בכמה תשובות.

שימו לב: בשאלות 1–3 אפשר לענות גם על פי הסיפור "צלליות" מאת אמיר גוטפרוינד.

1. בסיפורים קצרים רבים יש ביקורת על הדמויות המרכזיות או על תופעות בחברה הסובבת אותן. הציגו את הביקורת בסיפור קצר שלמדתם, והסבירו כיצד היא מעוצבת בסיפור. הדגימו את דבריכם.

2. בחרו במוטיב אן בסמל מרכזי מסיפור קצר שלמדתם, תארו את הופעותיו בסיפור, והסבירו את תרומתו לבניית משמעות הסיפור.

3. תארו את סיומו של הסיפור הקצר שלמדתם. האם סיומו פותר את הבעיות שעלו במהלכו או שאינו פותר אותן? הסבירו והדגימו את תשובתכם.

4. "צלליות" מאת אמיר גוטפרוינד

תארו את השינוי שהדוד נתן עבר במהלך הסיפור, והסבירו שת תגובות שונות של הסובבים אותו לשינוי שעבר.

פרק שני - רומאן ונובלה

אם בחרתם בפרק זה, ענו על אחת מן השאלות 5-7 (לכל שאלה 1/3 33 נקודות)

שימו לב: בשאלות 5-6 אפשר לענות גם על פי הרומאן "1984" מאת ג'ורג' אורוול

5. תארו את הסיוס של הרומאן או הנובלה שלמדתם, וכתבו אם לדעתכם סיוס זה נחשב ל"סוף טוב". הסבירו את דבריכם.

6. תארו שתי דמויות משנה ברומאן או בנובלה שלמדתם, והסבירו את תרומתן לעיצוב הדמות המרכזית ביצירה. הדגימו את דבריכם.

7. **1984 / ג'ורג' אורוול**

ענו על שני הסעיפים א-ב:

א. תארו בקצרה התרחשות (כגון אירוע, מעשה, מפגש) שיש לה השפעה בולטת על התפתחות עלילה או על הדמויות ברומאן "1984". (13 1/3 נקודות)

ב. כיצד ההתרחשות שתיארתם בסעיף א משפיעה על העלילה או על אחת מן הדמויות ברומאן? הסבירו והדגימו את דבריכם. (20 נקודות)

פרק שלישי - דרמה

אם בחרתם בפרק זה, ענו על אחת מן השאלות 8-11 (לכל שאלה 1/3 33 נקודות)

טרגדיה של סופוקלס או שיקספיר

8. אחד מן המאפיינים של הטרגדיה הוא מעשה מביש השובר את השגרה. מהו המעשה המביש בטרגדיה שלמדתם? הסבירו והדגימו את תפקידו בעלילת הטרגדיה.
9. בחרו באחת מן המערכות בטרגדיה שלמדתם, תארו אותה והסבירו את תפקידה בעיצוב הדמויות המרכזיות במחזה.

מחזה מודרני

10. מהו הנושא המרכזי במחזה המודרני שלמדתם? הסבירו והדגימו כיצד נושא המחזה בא לידי ביטוי בשניי מן האמצעים האלה: שם המחזה, תפאורה, אביזרי במה, דיאלוג מרכזי, מונולוג מרכזי. הדגימו את דבריכם.
11. האם הדמות המרכזית במחזה שלמדתם עוברת שינוי במהלך עלילת המחזה או שהיא מקובעת (אינה משתנה) לאורך המחזה? נמקו והדגימו את דבריכם.

פרק רביעי (שירה)

שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירת גולדברג, שירת רחל

אם בחרתם בפרק זה, ענו על שתיים מן השאלות 12-25. לכל שאלה 2/3 16 נקודות)

שירת ימי הביניים

12. קראו את השיר שלפניכם, וענו על השאלה שאחריו.

לבי במזרח / ר' יהודה הלוי

לְבִי בְּמִזְרָח וְאַנְכִי בְּסוּף מַעֲרָב / אֵיךְ אֶטְעֶמָה אֶת אֲשֶׁר אֶכֶל וְאֵיךְ יַעֲרֵב
אֵיכָה אֲשַׁלֵּם נְדָרֵי וְאֶסְרִי, בְּעוֹד / צִיּוֹן בְּחֶבֶל אֲדוֹם וְאֲנִי בְּכַבֵּל עָרֵב
יִקַּל בְּעֵינַי עֶזְב כֹּל טוֹב סִפְרָד, / כְּמוֹ יִקָּר בְּעֵינַי קְאוֹת עֶפְרוֹת דְּבִיר נַחֲרָב.

תארו שלושה ניגודים בשיר, והסבירו את תרומתם לבניית משמעות השיר.

13. קראו את השיר שלפניכם, וענו על השאלה שאחריו.

יפה נוף / ר' יהודה הלוי

יִפֶּה נוֹף מְשׁוֹשׁ תַּבַּל קִרְיָה לְמַלְךְ רַב. / לֵךְ נִכְסְפָה נִפְשִׁי מִפְּאֵתֵי מַעֲרָב!
הִמּוֹן רַחֲמֵי נִכְמָר כִּי אֲזַכְּרָה קֶדֶם, / כְּבוֹדֶךָ אֲשֶׁר גָּלָה וְנִגְדָה אֲשֶׁר חָרַב.
וּמִי יִתְנַנֵּי עַל פְּנֵי נְשָׁרִים, עַד / אֲרֻנָּה בְּדַמְעֵתֵי עֶפְרָד וְיִתְעַרְבֵי!
דְּרָשְׁתִּיךָ, וְאִם מַלְכֶךָ אֵין בְּךָ וְאִם בְּמִקּוֹם / צָרִי גִלְעָד – נַחֲשׁ שָׁרְף וְגַם עִקְרָב.
חֵלָא אֶת-אֲבִינֶיךָ אֲחוּנָן וְאֶשְׁקֶם / וְטַעַם רְגִבֶיךָ לִפִּי מִדְּבַשׁ יַעֲרָב!

כיצד בא לידי ביטוי בשיר זה הגעגוע של הדובר לציון? הסבירו והדגימו את דבריכם. בתשובתכם הציגו

אמצעי אומנותי אחד המבטא את הגעגוע לציון.

14. קראו את השיר שלפניכם, וענו על השאלה שאחריו.

הבא מבול / ר' יהודה הלוי

הבא מבול נשם תבל חרבה / ואין לראות פני ארץ חרבה
ואין אדם ואין חיה ואין עוף / הסף הכל נשכנו מעצבה
ובראות הר ושוחה לי מנוחה / וארץ הערבה לי ערבה
ואשגיה לכל עבר ואין כל / אכל מים ושמים ותבה
ולונתן בהרתיחו מצולה / ואחושב כי תהום יחשב לשיבה
ולב הים יכחש באניה / כאלו היא ביד הים גנבה
ויים זעף ונפשי תעלו, כי / אלי מקדש אלהיה קרבה.

תארו את המסע של הדובר, והסבירו מה מחזק אותו בקשייו במהלך מסע זה.
בתשובתכם התייחסו לאמצעי אומנותי אחד המשקף את המסע ואת קשייו בשיר.

שירת חיים נחמן ביאליק

15. קראו את השיר שלפניכם, וענו על השאלה שאחריו.

הכניסיני תחת כנפך / חיים נחמן ביאליק

הכניסיני תחת כנפך,
נהיי לי אם ואחות,
ויהי חיקך מקלט ראשי,
קן-תפלותי הנדחות.

ובעת רחמים, בין-השמשות,
שחי ואגל לך סוד יסודי:
אומרים, יש בעולם נעורים –
היכן נעורי?

ועוד רז אחד לך אתנדך:
נפשי נשרפה בלהבה;
אומרים, אהבה יש בעולם –
מה-זאת אהבה?

הפוכבים רמו אותי,
היה חלום – אך גם הוא עבר;
עתה אין לי כלום בעולם –
אין לי דבר.

הכניסיני תחת כנפך,
נהיי לי אם ואחות,
ויהי חיקך מקלט ראשי,
קן-תפלותי הנדחות.

מה הם הרגשות של הדובר בשיר? הסבירו את התרומה של שתנים מדרכי העיצוב בשיר לביטוי רגשות

אלה.

16. קראו את השיר שלפניכם, וענו על השאלה שאחריו.

צפורת / חיים נחמן ביאליק

כל-העולם טובע באור ובשיר,
אוצרות חיים לא-שערתים מסביב מתרחשים,
ובמשעל הנמתח בין יער ונר
שנינו הזלכים ומחשים.
אנו הזלכים והזלכים, לשבילנו אין קץ,
אפפנונו שבלים, פתרונו צפרות,
ובחניתות של-זהב יפגענו כל-עץ
ובצאלי צפרות.

הדמות כרוב אם עב קלה ברום עולם רפרפה?
אך גם-היא היש הפליגה למדינת היים –
ואת-הרהורי הטחור כמוה נרם
נשארה עמה לנצח על-כתפה.
ושוב זהר רקיע, ושוב תכילת בלי-סוף,
את הזלכת בראש נאני כרוד אחרך,
ובקמותיו המלאות השתבע הנוף,
והכל בהיר בו כמו בעיניך.

רגע אחד לי נדמה: ביער הלז,
המאפיל ומשיב צנתו עלינו,
גנוז מטמון מסתרים, המשמר מאז
ומעולם לשנינו –
פתאם רחפה הקמה – ומפה אלי-פה
עבר קוטס קרנים על-פני האוקינוס.
הו, מי השליג עלינו – ובשפע כזה,
חיל צפרות לבנות?

והנה נקלעה צפרת כפרח בקצה
שער מחלפתך המפזזה על-המחגרת,
וכמו רמזה לי: בחור, קום שקה-לה, ודמה
אלי הצפרת!
אולם את – ההרגשת בצפרת נבי?
ההרגשת, כי גם-נפשי נתונה בשבי,
ומפרך פרת ותלואה, ומצפה לישועה
במחלפתך הקלועה?

ובעיניך שוב אציץ ואבקש שם תשובה –
וכבתחלה הן צנועות, שתי יוני החן;
מה-לי צגיעות עיניך – ומחלפתך משובה,
היא אומרת לי: הן!
מהרי, מהרי, אחותי, נבואה היערה,
תחת חפת אשך לך כל-נפשי אפיקה,
ואת-כל-אהבתי התלוייה בשערה
נמית שנינו בנשיקה.

פרשו את הבית האחרון בשיר, והסבירו את הקשר שלו לבתי השיר שלפניו.

17. קראו את השיר שלפניכם, וענו על השאלה שאחריו.

עם דמדומי החמה / חיים נחמן ביאליק

עם דמדומי החמה אל-החלון נא-גשי
ועלי התרפקי,
לפתי היטב צנארי, שימי ראשך על-ראשי –
זכה עמי תדבקי.

ומחשקים ודבקים, אל-הזהר הנורא
דומם נשא עינינו;
ושלחנו לחפשי על-פני ימי האורה
כל-הרהורי לבנו.

והתנשאו למרום ביעף שוקק פיונים,
ובמרחק יפליגו, יאבדו;
ועל-פני רכסי ארנמן, איי-זהר אדמונים,
ביעף דומם גרדו.

הם האיים הרחוקים, העולמות הנבחים
זו בחלומות ראינום;
שעשונו לגרים תחת כל-השמים,
וחיינו – לגיהנם.

המה איי-הזהב זו צמאנו אליהם
כאל ארץ מולדת;
שפל-כוכבי הליל רמזו לנו עליהם
באור קרן רועדת.

ועליהם נשארונו בלי-רע ועמית
כשני פרחים בציה;
כשני אבדים המבקשים אבדה עולמית
על-פני ארץ נכריה.

תמוז, תרס"ב

תארו את סיום השיר, והסבירו אם לדעתכם סיום זה נרמז במהלך קריאת השיר.

שירת לאה גולדברג

18. קראו את השיר שלפניכם, וענו על השאלה שאחריו.

האמנם / לאה גולדברג

האמנם עוד גבואו ימים בסליחה ובחוסד,
ותלכי בשדה, ותלכי בו כהלך התם,
ומחשוף כף-רגלך ילטף בעלי האספסת,
או שלפי-שפלים דקרויך ותמתק דקירתם.

או מטר ישיגך בעדת טפותיו הדופקות
על כתפיד, חזף, צגארף, וראשך רענן.
ותלכי בשדה הרטב וירחב בך השקט
כאור בשולי הענן.

ונשמת את ריחו של התלם נשם ורגע,
וראית את השמש בראי השלולית הזרב,
ופשוטים הדברים וחיים, ומתר גם לנגע,
ומתר, ומתר לאהב.

את תלכי בשדה. לבדך. לא נצרכת בלהט
השרפות, בדרכים שסמרו מאימה ומדם.
ובישר-לבב שוב תהיי עננה ונכנעת
כאחד הדשאים, כאחד האדם.

בבית האחרון בשיר נזכרות "השרפות, בדרכים שסמרו מאימה ומדם".

הסבירו את תרומת משפט זה לבניית משמעות השיר.

19. קראו את השיר שלפניכם, וענו על השאלה שאחריו.

ארן / לאה גולדברג

כאן לא אשמע את קול הקוקיה.
כאן לא יחבוש העץ מצנפת שלג,
אבל בצל הארנים האלה
כל ילדוטי שקמה לתחיה.

צלצול המחטים: היה היה - - -
אקרא מולדת למרחב-השלג,
לקרח ירקרק כובל הפלג,
ללשון השיר בארץ נכריה.

אולי רק צפרי-מסע יודעות -
כשהן תלויות בין ארץ ושמים -
את זה הכאב של שתי המולדות.

אתכם אני נשתלתי פעמים,
אתכם אני צמחתי, ארנים,
ושרשי בשני נופים שונים.

"שנתון דבר", תשט"ו (1955)

מהו "הכאב של שתי המולדות" על פי שיר זה? הסבירו והדגימו את דבריכם.

20. לפניכם שיר ללא שם המתחיל במילים "ולא הִיָּה בִּינֵינוּ אֱלֹהִים זֶה־ר", מאת לאה גולדברג. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

וְלֹא הִיָּה בִּינֵינוּ אֱלֹהִים זֶה־ר
עָנֵנוּ שֶׁל הַשְּׂמֵשָׁה בְּרֵחוֹב פְּפָרִי
וְלִבְלוֹבוֹ שֶׁל גֹּן בְּטָרָם פָּרִי
בְּלִבָּן תִּפְרָחְתוּ יִפְתְּהֵתָר.

וּמֵה מְאֹד צָחֲקֵת בְּאֶמְרֵי
כִּי אֵל הַשָּׁחַר הֶעֱנַג כְּנֹרֵד
אֶקְרַב וְאֶקְטָפְנֵנוּ לְמִזְכָּרֵת
וְאֶשְׁמְרֵנוּ בֵּין דְּפֵי סִפְרֵי.

אֵת זְרוּעֶךָ נִשְׂאֵת, הַתִּזְכָּרִי?
וְהַנִּדּוּת אֵט עֵנֶף תִּפְוִחַ,
וְעַל רֹאשֵׁי יָרֵד מְטָר צָחַר.

מֵאֲחוּרֵי גִבְדֵּךְ הַכֶּפֶר נִעוֹר,
הַחֲלוּנוֹת נִצְטַלְצְלוּ עִם רוּחַ—
וְלֹא הִיָּה בִּינֵינוּ אֱלֹהִים אֹר.

בחרו בשתיים מדרכי העיצוב בשיר, והסבירו את תרומתן בעיצוב הקשר בין הדוברת לאהוב שלה.

21. קראו את השיר שלפניכם, וענו על השאלה שאחריו.

הַסִּתְּפָלוּת בְּדַבּוּרָה / לאה גולדברג

א

בְּבוֹעַ חֲלוֹן מוֹאָר—
עַל שְׂמֵשָׁה, מִבְּחוּץ,
צִלְלִית שֶׁל דְּבוּרָה
כִּמְעֵט אֵין לְרֹאוֹת אֵת כְּנִפְיָהּ.

הַפּוֹכָה,
גוֹף צַר.

שֵׁשׁ רַגְלִים דְּקוֹת—
בְּגֵלוֹי עֵירָם,
בְּאֵיּוֹם מְכַעַר
זוֹחֶלֶת דְּבוּרָה.

ב

בְּשִׁמְשׁ הַיָּתֵה עֲלֶה זֶה־ב נוֹפֵל,
בְּפָרַח הַיָּתֵה טֶפֶה שֶׁל דְּבִשׁ אֶפֶל,
וְאֶגֶל טַל בְּנַחִיל שֶׁל כּוֹכְבִים—
וַיִּפֶה הַיָּתֵה צֵל.

מֵלֶה אַחַת שֶׁל שִׁיר בְּנַחִיל הַמְּצַלְצֵל,
בְּשׁוֹרֵת רְצוֹן נִמְרָץ בְּתוֹד שָׂרֵב עֲצֵל,
תְּנַנְעֵת הָאוֹר בְּאֶפֶר דְּמִדּוּמִים—
וַיִּפֶה הַיָּתֵה צֵל.

ג

מִדְּבִשֶׁךָ? מִי יִזְכֵּר אֵת דְּבִשֶׁךָ?
הוּא שֵׁם, הַרְחֵק, בְּכַנְרֵת.
כָּאוֹ, בְּשִׁמְשָׁה מוֹאָרָה, גּוֹפֶךָ, רֹאשֶׁךָ—
כִּלְדֶּךָ עֵקֶץ, שְׂנֵאָה אֵין-אוֹנִים עֲלוּבָה וְעִנְרֵת.
הַפְּתַח הוֹרֵג.
הַשְּׂמֵרֵי לְנִפְשֶׁךָ.

אֵיךְ נִכְתִּיר אוֹתָהּ בְּדַבְרֵי שִׁירָה?
אֵיךְ נִשִּׁיר וּמֵה?
יָבוֹא יֵלֵד קֶטֶן וַיֹּאמֶר:
הַמְּלַכָּה עֵירָמָה.

בשיר זה הדבורה מתוארת כדמות מורכבת. הסבירו והדגימו קביעה זו.

שירת רחל

22. קראו את השיר שלפניכם, וענו על השאלה שאחריו.

רק על עצמי / רחל

רק על עצמי לספר ידעתי
צר עולמי פעולם נמלה,
גם משאי עמסתי כמוה
רב וכבד מקתפי הדלה.

גם את דרפי – כדרךקה אל צמרת –
דרך מכאוב ודרך עמל,
יד ענקים זדונה ובוטחת,
יד מתבדחת שמה לאל.

כל ארחותי הליו והדמיע
פחד טמיר מיד ענקים.
למה קראתם לי, חופי הפלא?
למה כזבתם, אורות רחוקים?

ד' אדר תר"ץ

הסבירו את הקשר בין שתי השורות המסיימות את השיר לבין המטפורה של הנמלה בשיר.

23. קראו את השיר שלפניכם, וענו על השאלה שאחריו.

פגישה חצי פגישה / רחל

פגישה, חצי פגישה, מבט אחד מהיר,
קטעי ניבים סתומים – זה די...
ושוב הצוף הכל, ושוב הכל הסעיר
משבר האושר והדוני.

אף סקר שכה – בנתי לי מגן –
הנה הנה פלא הנה.
ועל ברפי אכרע על שפת אגם סואן
לשתות ממנו לרונה!

תל-אביב, 13.4.25

מהי התרומה של המלים המקושרות לעולם המים להבנת הסיטואציה המוצגת בשיר? הסבירו והדגימו את דבריכם.

24. קראו את השיר שלפניכם, וענו על השאלה שאחריו.

מיכל / רחל

נתַּאֲהַב מִיכַל בֵּת-שָׂאוֹל אֶת-דָּוִד –
וְתָבוּ לוֹ בְּלִבָּהּ
(שמואל א', י"ח, כ'; שמואל ב', ו', ט"ז)

מיכל, אַחוֹת רְחוּקָה! לֹא נִתְקַ חוּט הַדּוֹרוֹת,
לֹא שָׁלְטוּ בְּכַרְמֶךָ הַנוֹגֶה חֲרָלֵי הַזָּמַן,
עַל פְּתֻנֵת מְשִׁיךְ לֹא דָחוּ פְּסִי אַרְגָּמָן
וְצִלְצוֹל אֶצְעָדוֹת זֶהְבֶּךָ עוֹד הָאֵזֶן תִּקְלֵט.

לֹא אַחַת רְאִיתִיךָ נֹאֲבֵת לֵיד הָאֶשְׁנָב,
בְּעִינֶיךָ הִיפָּה מְהוֹלִים גְּאֹנָה נָרֵךְ;
מִיכַל, אַחוֹת רְחוּקָה, אֲנִי עֲצוּבָה כְּמוֹךָ,
כְּמוֹךָ נְדוּנוֹתֵי לְבוֹז לְאֶשֶׁר אֶהֱב.

השיר מרובה במשפטי שלילה (לא...). כיצד משפטים אלה מסייעים להבנת הקשר בין הדוברת לדמותה של מיכל? הסבירו והדגימו את דבריכם.

25. קראו את השיר שלפניכם, וענו על השאלה שאחריו.

באחד גלגולי / רחל

הִקְיִיתִי חֵיָה בֵּין חַיֹּת הַשָּׂדֶה
בְּיָמִים רְחוּקִים, בְּאַחַד גִּלְגּוּלַי:
וּמֵאֵז לִי קִרְבַּת הָאֲחוֹת לְחֵי
וְאִימַת הָאֲדָם הַרוֹדֶה?

אַפְרַת הַנוֹצָה וְחִסְרַת הַמָּגֵן
גִּלְגָּלָה-פְּרָפְרָה בִּי נִשְׁמַת צְפוּר?
מִנְגִּינָה עֲגֻמוּמִית, אֶהֱבֵת הַדְּרוֹר –
הִן מִמְּנָה, מִמְּנָה שְׁתִּיָּהוּ.

וְאוּלַי בְּגִלְגוּל הַרְחוּק-קָדוּם
הִיִּיתִי גִבְעוּל-עֶשְׂבִים יִרְקָרֵק?
וְלָכֵן בְּאֶמִי-אֲדַמָּה אֲדַבֵּק,
וּמְנוּחֵי בְחִיקָה הַשְּׁחוּם.

שלהי קיץ, תרפ"ט

תארו והסבירו את הקשר בין הדוברת לטבע בשיר זה.

בהצלחה!